Anul V. No. 14. 15 Aprilie 1862.

JURNAL,

PENTRU RESPÎNDIREA SCIINȚELOR NATURALE ÎN ROMANIA

Redigeat

de

Professor Dr. Iuliu Barasch și D. Ananescu.

OMUL SI PAMANTUL.

Articolul VII.

Oare genulŭ umanŭ a îmbătrănitŭ?

Suntŭ uniĭ oamenĭ, cărora le place totŭ d'auna timpurile trecute și acestĭa pretinde că genul uman s'a îmbătrănitŭ, că altă dată oameniĭ era maĭ marĭ și maĭ forțĭ, și maĭ cu sémă pretindŭ că civilisațiunea este causa degradăriĭ fisiçe a ómenilor; că numaĭ popórele selbatice suntŭ forte

şi robuste, pe căndŭ celle civilisate suntŭ d'o talie mică şi d'o constituţiune debile şi decrepidă.

Să esaminămŭ acéstâ cuestiune importantă.

Pĕnă căndŭ sciinţa Geologieĭ, acéstă admirabilă sciinţă care ne descopere tot trecutul pământuluĭ până la nenumeraţĭ seculĭ; pănă când ḑicŭ, acésta sciinţă nu era cunoscută, tóte ósele Mastodonţilorŭ (elefanţilor antedeluvianĭ) şi alle celor-alte animale antedeluviane gigantice, s'a luatŭ drept óse de ómeni uriaşĭ care aŭ trăitŭ ĭraintea multor secolĭ (în timpul jidovilor, cum ḑice omulŭ poporuluĭ); negreşitŭ că aceste óse de uriaşĭ eraŭ multŭ maĭ marĭ de câtŭ acelle alle ómenilor d'acum. Dar sciinţa arată că nici o dată n'aŭ trăit asemenea uriaşĭ pe pământŭ şi precum am ḑis, aceste óse apparţine la animale care suntŭ şi acum multŭ maĭ marĭ de căt omul.

Unŭ altŭ argumentŭ pentru forţa omuluĭ în starea barbară şi selbatică este cea următóre: Voiagoriĭ pretindŭ ca la selbaticĭ, rănile celle maĭ grave care ar omori pe unŭ omŭ civilisat, se vindică acolo fórte lesne şi fără ajutorul arteĭ medicale. Dar în contra acestuĭ argumentŭ, avem celle ormâtóre. Suntŭ nisce maladii care sunt maĭ periculóse la sălbaticĭ de cătŭ la civilisaţĭ. Aşa este cunoscut că vărsatul (variola saŭ bubat) e fórte periculos la sălbaticĭ, şi este maĭ periculosŭ la Arapĭ (negri) de câtŭ la Europenĭ. Nainte ḑece anĭ, unŭ capitan „angleḑŭ, a lâsatŭ pe unele insule din Marea Indieĭ locuite de Arapĭ, unŭ matrosŭ bolnavŭ de vărsatŭ. De şi ĭĭ a recomandatŭ multŭ pe acestŭ bolnavŭ, cu tóte acestea, îndată după plecarea corăbieĭ, Arapiĭ aŭ despoitŭ matrosu de tóte vestmintele sale şi l'a lăsatŭ pe câmpŭ în pelea gólă. Dar eaca că aceste vestminte aŭ umplutŭ tótă insula de vărsatŭ şi a omorîtŭ acolo cincĭ miĭ de oamenĭ, pe căndŭ matrosu lenglesŭ a scăpatŭ de maladiea luĭ. (Veḑĭ rapportul sciinţificŭ alŭ voiajuluĭ maritim fâcut de corabia Novara). Alţĭ voiagiorĭ istorisescŭ că aŭ găsit pe insule isolate sălbatice, oameniĭ pătimindŭ de rheumatism şi de artrite, de şi acestĭ oamenĭ n'a mersŭ la balŭ ca să se recéscă şi se capete rheumatismŭ, nicĭ n'a măncatŭ multŭ beefstachŭ şi n'aŭ beut multe vinuri spirtuóse ca unŭ lordŭ englesĭ, ca să capete artrite.

Din contra, esistă argumente fórte puţinte care probă că forţa materială a corpuluĭ esistă în gradul cell maĭ mare tocmaĭ la popórăle civilisate.

Eacă unele dintr'aceste argumente.

Atleţiĭ, adecă oamenĭ d'o forţă estraordinarie, s'a arătatŭ în timpurile antice numaĭ la romanĭ şi elenĭ (popórele antice celle maĭ civilisate) dar; în timpurile moderne, aceştĭ atleţĭ (acrobaţĭ) care se arâta pe scene pentru banĭ, suntŭ maĭ toţĭ Americanĭ, Englesĭ, Francesĭ şi Germanĭ; cellŭ maĭ vestitŭ atleţŭ modernŭ (Murphy) care avea o taliă aşia de înaltă, în câtŭ omul cell maĭ naltŭ, abia ĭĭ a ajunsŭ pene la umeriĭ seĭ, acest omŭ era unŭ american din rasa englesă.

D-nu Porron *Regnier* şi *Ransonetu*, aŭ făcut dinadinsŭ pe insulele Océnieĭ multe esperiminte dinamometrice (adecă c'unŭ instrumentŭ numit Dynamometru, care măsură forţa relative a ómenilor) şi s'aŭ încredinţat că unŭ francesŭ d'o forţâ meḑie, are cu atreia parte (saŭ 30 procente) maĭ multe forţe de cătŭ omul cellŭ maĭ forte dintre indianĭ.

Chiar în Europa, armatele celle maĭ puternice, le posedă tocmaĭ popórele celle maĭ civilisate (francesiĭ, anglesiĭ şi germaniĭ).

Architectul Robert Stefanson ḑice, că săpătoriĭ englesĭ aŭ lopeţĭ de doue orĭ maĭ marĭ de cătŭ săpătoriĭ altor naţiunĭ din continentul Europeĭ; eĭ lucréḑa într'o ḑi de doue orĭ de cătŭ alţĭ lucrătorĭ şi primescŭ pentru acésta o plată îndoită pe ḑi.

Celebrul statistic Quetelet, a făcut esperimente dinamometrice cu studenţĭ de differite naţiunĭ şi a veḑut că în privinţa acésta, ceĭ d'întiĭ eraŭ englesĭ, pe urmă veneaŭ francesĭ, pe urmâ belgienĭ, pe urmă germanĭ, şi ceĭ dupe urmă eraŭ ruşiĭ.

În privinţa comparaţiuneĭ mârimeĭ corporale între oameniĭ d'acum şi ceĭ din secolĭ meḑiĭ, care eraŭ negreşitŭ maĭ pucin civilisaţĭ de căt aĭ nostri, a fâcut englesul Hamilton Stefenson următórele esperimente. Ellŭ a încercatŭ într'o mare colecţiune d'arme din timpurile meḑiĭ, vestmintele şi armele d'atuncĭ la doĭ englesĭ d'o talie meḑiĭ, şi a veḑut câ tóte aceste vestminte şi arme care eraŭ bune în seculiĭ meḑiĭ pentru oameniĭ d'atuncĭ, suntŭ scurte şi micĭ pentru ceĭ d'acum. Este asemenea cunoscutŭ că o sabie turcéscâ este prea mică pentru măna unuĭ englesŭ: să-

biile desgropate din pământŭ s'aŭ arătatŭ fórte micĭ pentru ómeniĭ d'acum.

În secolul trecut s'a vorbit mutŭ d'unŭ popor selbaticŭ d'uriaşĭ numiţĭ Patogoniĭ care trăiescŭ în sudul Americeĭ; acum se scie că talica Patagonilor nu ajjunge la inălţime de 6 piciórе, pe cândŭ în Europa suntŭ mulţĭ care aŭ 6 piciórе şi chiar maĭ multŭ.

Dar civilisaţiunea prelungesce şi viéţa omuluĭ; fiindŭ că se scie că terminul meḑiŭ all vărsteĭ nóstre, este acum cu 25 procente (cu $^1/_4$ parte) maĭ mare de cătŭ era în seculiĭ meḑiĭ. Asia şi în oraşul Geneva în Elveţia, terminul meḑiŭ al vieţeĭ este acum de 40 de anĭ, dar în seculu trecut era acolo numaĭ de 21 de anĭ. În Francia cresce termenul meḑiŭ al vrăsteĭ pe fie care secolŭ, cu doue lunĭ. În secolul al 14-le murea în Paris pe anŭ unŭ omŭ între 16 oamenĭ ce trăia atuncĭ; acum móre pe fie care an numaĭ unul între 32; dar în Anglia móre numaĭ unu între 60, în secolul trecut murea acolo unul între 40-35, dar în Russia móre şi acum unu între 27 pe fie-care anŭ.

Deja Huffeland a observat: „că" este cerut oareşĭ care gradŭ de cultură ca sâ putem pastra forţele nóstre fisice, şi să ne putemŭ prelungi viaţa nóstră.

S'a vorbitŭ de nisce talente deosebite care le posedă popórele sălbatice în care elle desvoltă o forţie musculare estraordinare; aşia se scie că unele popóre sălbatice au unŭ talentŭ deosebit de a înnota, alţĭ d'a sălta, d'a umbla calare etc; încâ nicĭ unul din aceste talente naturale, nu póte egala cu acestŭ talentŭ căndŭ este format prin sciinţa la omul civilisat; nicĭ o dată, unŭ călăreţŭ natural nu va ajunge la perfecţiunea unuĭ „jockey" englesŭ.

Aşia dar este învederatŭ că genul umanŭ nu s'a slăbitŭ în forţa sa corporale prin civilisaţiune şi nu s'a micşorat în talia sa; cu tóte acestea, nu e de negatŭ că ereditatea are o mare influinţe asupra desvoltăreĭ saŭ degradăreĭ formaţiuneĭ corpuluĭ nostru. Am arătatŭ sus într'unŭ articolŭ deosebitŭ, (veḑĭ Natura No. 5) ce immense influenţa are ereditatea asupra nóstră; acum însă voiŭ să adaugŭ numaĭ şi să ḑicŭ că s'a probatŭ de multŭ ca o lege constantă că corpul se slăbesce şi talia luĭ sâ micşuréḑâ căndŭ cerculŭ în care se facŭ câsătoriile, este pre mărginitŭ. Sunt s. e. familiĭ care aŭ obiceiŭ a se câsători numaĭ într'însele; în acéste familie, desvoltarea şi frumuseţa corpuluĭ se degradă ne contenit. Din contra „Cruciamentul" (croissement) familiilor, némurilor, şi aĭ raselor umane, adecă maritişul între diferite familiĭ, popóre şi rase, este isvorul îmbunătâţireĭ esistinţeĭ nóstre fisice. Vrea cineva unŭ esemplu frappantŭ pentru acésta? Eacă-le!

D. Lallemande (care a scrisŭ unŭ opŭ celebru despre cruciamentul raselor) face o comparaţiune între aristocratia englesă şi cea spaniolă în privinţa formelor fisice. Cea d'intîiŭ aristocraţie (englese) este compusă de ómenĭ înnalţĭ şi frumoşĭ; cea d'al duoilea arată din contra oamenĭ d'o staturâ micâ şi debile, de ce Spaniolii în timpul luĭ Ferdinand d'Arragoniea era d'o statură mare şi superbe? Respunsul este că aristocraţia Spaniolă este esclusive, ne permităndŭ la nicĭ unu din membriĭ seĭ să iea o faţă de mojicŭ, pe căndŭ aristocraţiea englese se recvutéḑe neîncetatŭ cu sîngele próspetŭ alŭ cetăţenilor ne nobilĭ (gentry) prin căsâtoriile între diverse classe ale societâţeĭ.

Despre acéstâ mare cestiune, adecă a cruciamentuluĭ raselor, de unde depinde multŭ viitorul neamuluĭ nostru, vom vorbi dinadinsŭ altă dată; acum ne vom resuma şi a ḑice că resultatul cercetăreĭ care ne ocupă acum este, că, genul umanŭ nu s'a îmbătrănit pená acum pe pămăntŭ; că în cursul secolilor, oameniĭ nu s'a făcut din Uriaşĭ, pigmeĭ şi că lupta „Titanilor" cu cerŭ saŭ alte fapte estraordinare citate în Homer şi Aristotel de oameniĭ primitivĭ, suntŭ nisce licenţiĭ poetice a acestor geniĭ, vorbindŭ de nisce fapte care s'a urmat într'unŭ trecut fórte depărtat, apparăndŭ abiea la orizontul epoceĭ istorice a genuluĭ umanŭ, şi este sciutŭ că de multe orĭ lucrurile s'arată de de departe marĭ şi estraordinarĭ, şi de aprópe perde din dimensiunile lor gigantice, şi devinŭ lucrurĭ ordinare şi neînsemnătóre. B.

CALATORIE IN ITALIA.

Roma I.

Roma este așeḑată la 6 leghie departe de mare în miḑlocul unei câmpii ondulate, întinḑînduse la poalele munților Sub Apenini ai Sabinei. Constituția fisică a solului Romeĭ presintă treĭ serii de formațiuni deosebite: 1 de apă dulce și fluviatilă, 2 sedimente marine, și 3 tuf de origină volcanică.

Aspectul Romeĭ. Ajjungândŭ la Roma călătorul entusiastŭ încércă multe nemulțumirĭ, ellŭ nu póte recunoasce astă cetate-regină, alle căreĭ minunĭ le laudă lumea atît de mult. Aspectul eĭ e trist, ulițile strâmte, prea rarŭ alliniate și ne curățite, casele răŭ ținute, palaturile ne îngrijite; tóte monumentele până la celle maĭ celebre, se par a fi mult maĭ inferióre renumeluĭ de care se bucură. Astă cetate o dată regina lumeĭ, ca să fie întellésă cere unŭ spirit nu numaĭ pregătit prin studie, dar maĭ înainte de tóte dispusŭ la contemplațiunea lucrurilor arteĭ și a trecutuluĭ.

Afară d'un prea mic numer de monumente, ruinille salle sunt atât de sterse încât trebue sciința archeologică ca să le reconstrue, dar ceea ce este maĭ vrednic de însemnat, e că Roma cu tóte ruinele și cu suvenirele eĭ istorice, are o attracție ne-esplicabilă asupra călătoruluĭ, astfel că, cu cât șéde cineva cu atât 'ĭ place să șédă maĭ mult; se citéḑă multe personage illustre care venisseră să pétrécă câte-va ḑile, și aŭ petrecut tótă viața lor.

Roma conține ḑece coline naturale, și maĭ multe artificiale; pîntre celle d'întiiŭ, 7 maĭ cu sémă, avênd o celebritate istorică, 'ĭ aŭ dat numele de cetatea cu 7 munți: acestia sunt: Capitolin, Palatin, Quirinal, Coelius, Aventin, Viminal și Erquilin. Pincius, Vatican și Janicul aŭ fost adăogiți maĭ tărḑiŭ.

Se socotesc în Roma până la 148 piețe, vom însemna pe celle maĭ însemnate, piața Barberini în locul circuluĭ Flora, în miḑloc este fontâna Tritonuluĭ, formată de patru Delfini supportând o conchie unde se află unŭ triton ținênd în gură o conchilie prin care asvârle apă.

Piața Bocca de la Verita, numită astfelŭ de la o mască de marmoră cu gura deschisă pussă sub porticul bisericeĭ S ta Maria în Cosmedin. Dupe o legendă, aceia care introduceaŭ braciul într'acéstă deschidere și nu spunéaŭ adevărul nu maĭ putea să'lŭ scótă. În piața acésta se află templul Vestaleĭ întregŭ în interiorul căruia se află inscripția: Felix es Sacra Virgo, Maria, quia ex te ortus est sol justițiae. Christus Deus noster.

Piața Capitoluluĭ. (Piazza del Compidoglio) în miḑlocul căria se afla statua cavalerescă a luĭ Marcu-Aurelie. — Piața Colona în miḑlocul căreĭ se afla colóna ridicată de Senat și de populul Roman, luĭ Marcu-Aurelie. Astă colónă este întocmaĭ ca colóna luĭ Trajan.

Piața Spanieĭ, după numele palatuluĭ care ține de curtea Spanieĭ. Ea este însemnată pentru frumósa perspectivă din lungul uneĭ scărĭ conducând la terassa bisericeĭ Sf. Trinita di Monti. Aicĭ este întîlnirea generală a streinilor.

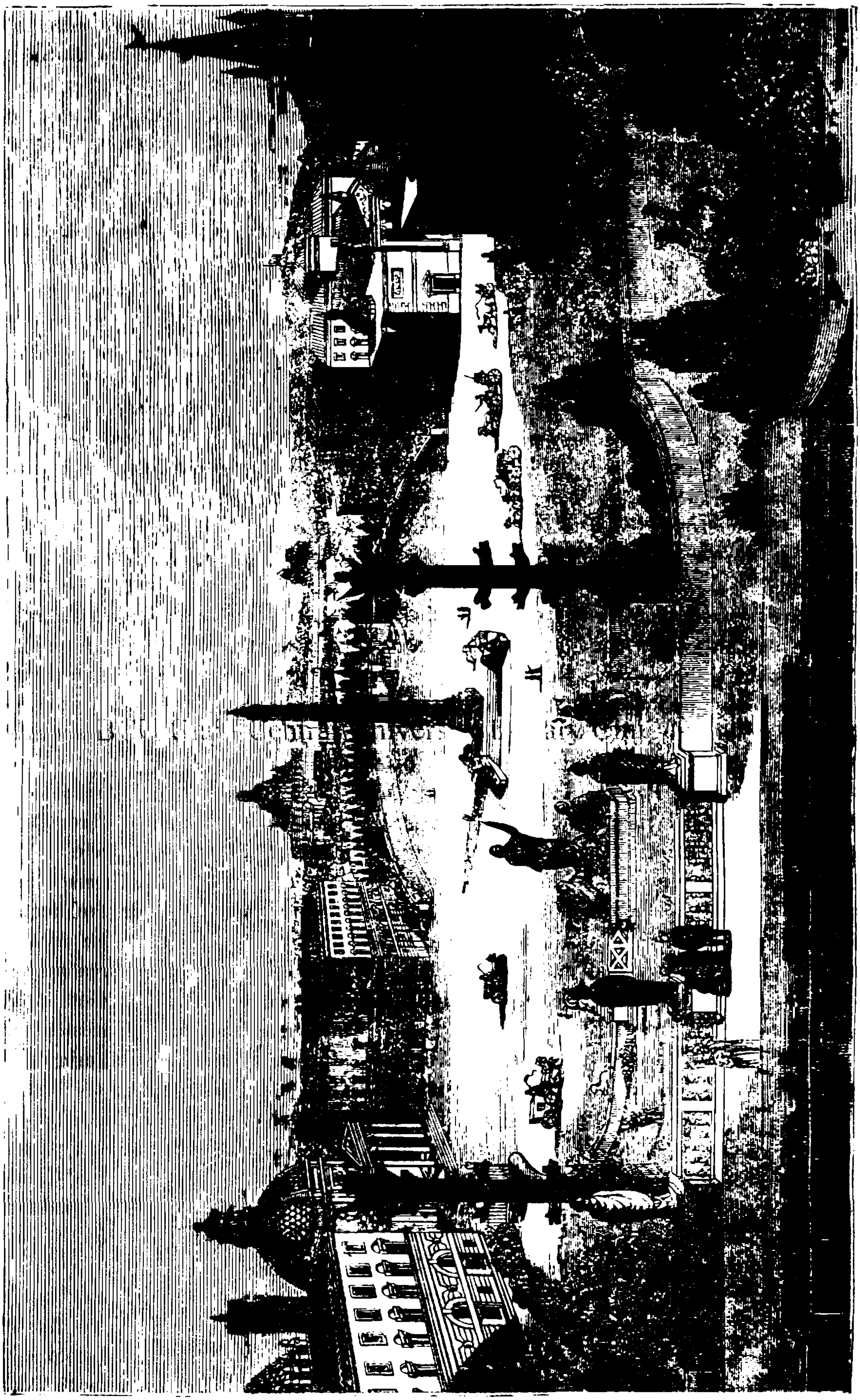
Piața Farnese, înaintea palatuluĭ d'acellŭ nume; e decorată cu doue marĭ basine de granit gässite în thermele luĭ Caracala. Piața Minerva decorată c'un obelisc supportatŭ d'un elefant. Piața Rotonda. Aiçĭ se află Pantheonul luĭ Agrippa în care se odihnesce Raphael. Piața Quirinal numită Monte Cavallo din causa statuelor colosale a cavalerilor (Castor și Pollux) care o decoră. Aicĭ se află palatul de vară allŭ Papeĭ.—Piața Munteluĭ Citorio (Citatorium Centurii), aci se află palatul justițieĭ; este decorată c'un frumos obelisc.

Piața Navone, una din celle maĭ marĭ și celle maĭ frumóse din Roma, așeḑată în locul circuluĭ luĭ Alecsandru Sever. Astă piață; cellŭ maĭ vechiŭ târgŭ din Roma, are un obelisc, statue colosale, treĭ fântânĭ, doue de marginĭ și una în miḑloc, cea din miḑlocul pieţeĭ are unŭ aspect theatral încongiurată d'un basin de marmoră avênd 73 pic. de diametru, în miḑlocul luĭ este o rocă înaltă scobită de patru laturĭ, avênd formă de grottă și purtând un obelisc. La patru colțurĭ alle roceĭ sunt statue colosale, figurând: Gangul Nilul La Plata și Dunărea; în luna luĭ Au-

gust este obiceiŭ, sâmbăta şi duminica a inunda astă piaţă cu apă.

Piaţa Veneţieĭ numită astfel după numele palatuluĭ ambasadorilor Venezienĭ, în vechime palatul luĭ Neron, astădĭ allŭ ambassadeĭ Austrieĭ; într'acéstă piaţă se află şi palatul Cardinaluluĭ Antonelli.

Piaţa popululuĭ (Piazza del Popolo) este cea maĭ măréţă intrare a Romeĭ spre N. V. Astă piaţă eliptică este decorată în centru d'un obelisc pusŭ p'o înălţare de maĭ multe grade şi presentând la patru unghiurĭ nisce leĭ vărsând apă din gură în nisçe basine. Obeliscul este de granit roşiŭ, înalt de 74 picióre; interpretaţia hyeroglifelor sunt discordante. Pare a fi cu 15 secolĭ înainte de I. Ch. transportat de la Heliopolis la Roma de August, care l'a pus în Circus maximus şi a

Piaţia popoluluĭ (Piazza del Popolo) din Roma.

remas acolo sfărîmat în maĭ multe bucăţi, Sicstu V l'a aşeḑat în locul în care se află La estremităţile asteĭ pieţe sunt duoe vaste emicicle împodobite cu fóntanĭ monumentale, cu statue frumóse şi cu colóne. D'asupra emiciclului N. E. se'nalţă unŭ şirŭ de belustra de şi de terrasse cu grădinĭ şi alee cu arborĭ maiestoşĭ, decorate cu statue şi cu colóne rostrale (cu vărfurĭ de corăbiĭ) pănă în vărful munteluĭ *Pincio*, unde este preumblarea cea maĭ frecuentată a publiculuĭ, unde are cine-va o vedere şi o perspectivă grandiósă peste cea maĭ mare parte din Roma. Într'acéstă grădină publică aşieḑată într'unŭ loc aşia de frumosŭ, se găsesc o mulţime de plante torpicale precum: **Yucca**, Agava şi Palmierĭ. Grădina se invecinesce cu academla francesă; obeliscul este în çentrul pieţeĭ, unde converg treĭ marĭ strade, celle maĭ însemnate din Roma. Via Babuino mergănd la piaţa Spanieĭ şi la Quirinal, în miḑloc Corso (cea maĭ mare şi cea maĭ frecuentată Stradă din Roma) se deschide între doue biseriçĭ St. Maria di Monte Santo si Sta. Maria del Miracoli; Corso duce din piaţa popululuĭ pănă la Capitol; a treĭ Stradă este via Ripetta care duce maĭ d'adreptu în centru Romeĭ; in fine lăngă pórtă este biserica St. Maria del Popolo. Piaţa popululuĭ din Roma sémănă mult cu piaţa Concordieĭ din Paris, dar astă din urmă este mult maĭ mare.

Sunt în Roma vr'o 80 de fôntăne monumentale: celle maĭ însemnate sunt: *fôntàna Paulina* aşeḑată p'un punct înalt all Janicululuĭ domină peste Roma, este cea maĭ mare şi cea maĭ abondentă din Roma, coloanele eĭ de granit provin din forul luĭ Nerva.

Fontana Trevi, face unŭ mare effect prin massa sa de apă, (aqua Vergine) şi decoraţiunea sa theatrală, pentru care piaţa unde se află este mică în comparaţie cu monumentul. În firida cea mare centrală înaintéḑă Neptun tras de caĭ marinĭ. În firidile laterale se află statuele Abondanteĭ şi a Sănătăţeĭ.

Fontana aqua felice apróре de thermele luĭ Dioclitian, este una din celle maĭ frumóse din Roma, în arcada din miḑloc este statua colosale a luĭ Moïse.

Forum Roman (Campo Vaccino). Astŭ loc unde se aduna senatu, unde eraŭ tribunele şi unde se desbătéŭ destinatele lumeĭ, este cellŭ maĭ celebru şi cellŭ maĭ classicŭ din Roma antică. Era decorat cu monumeutele celle maĭ măreţe, care se îndessaŭ atăt de mult, încăt ruinile lor grămădite nu sunt îndestul la tóte numele transmisse de istoricĭ. Secoliĭ aŭ resturnat forum şi'lŭ aŭ dus în stare d'a nu maĭ fi cunoscut; solul antic este de 24 picóre sub solul actual, şi orĭ care ar fi attragerea ce încercă cineva a chiema trecutul, trebue să recunóscă că singura differinţă de nivelŭ este deja unŭ obstacol pentru perspectiva imaginaţiuneĭ — origina foruluĭ datéḑă de la alianţa Romanilor cu Sabiniĭ. **Era** unŭ spaciŭ incongiurat de bălţĭ care se întindea între Capitol şi Palatin ocupate de celle duoe popóre şi le servea de loc de unire. Lacul luĭ Curţius era în miḑloc. Astŭ loc cu nume atăt de glorios, *forum Romanum*, astăḑĭ a devenit unŭ târgŭ de vite şi s'a schimbat în acella de *Campo vaccino*. — De maĭ mult de treĭ secolĭ erudiţiunea restórnă acest camp de ruine fără a fi d'acord asupra orientaţiuneĭ lor. Cu tóte acestea basaţĭ pe datele celle maĭ moderne şi celle maĭ vrednice de creḑut, vom cerca a trece în vedere ruinele templurilor şi monnmentelor închisse în forum, plecănd de la capitoliŭ spre Coliseŭ.

În dosul Capitoluluĭ se află *tabularium*, acolo se păstraŭ tablele de bronḑŭ conţinănd Senatus-Consultus şi decretele poporuluĭ, astăḑĭ a curăţit porticul şi a format unŭ fel de museŭ compus de frănturĭ de architecturĭ vechie culese din forum. În facia luĭ se află arcul luĭ Septim Sever, construit în onórea acestuĭ împărat şi a fiilor seĭ Caracalla şi Geta pentru victoria lor în Orient. În dărătul acestuĭ arcŭ se află templul Concordieĭ a căruĭ origină se urcâ pănă la Camille; a fost reḑidit de Tiberie. În óre care circumstanţie Senatul ţinea acolo şedinţele salle. În salla sa, Ciceron a adunat pe senatorĭ ca sâ pronunţe acusaţia în contra luĭ Catilina. Spre drépta de templul Concordieĭ privind forul şi inantea tabulariuluĭ sunt treĭ colóne de ordină corinténă în marmură albâ de carrara în general cunoscute ca remasse din templul luĭ Vespasian, după alţĭ anticuarĭ ar fi templul luĭ Iupiter tonant. — Lăngă dănsul se văd 8 colóne de ordinea ionică, avănd diametre differite. Elle sunt de granit de Egipt şi d'asupra lor se găsesc inscrip-

ţia, *Senatus populus-que romanus incendio consumptum restituit.* Acesta era templul luĭ Saturn în care se păstra tesaurnul republiceĭ. Aci aprópe într'o grădină privată se află şi roca (stăncă) tarpeană, renumită în istorie.

Una din ruinile foruluĭ asupra căreĭa sunt maĭ multe controverse, treĭ colóne de marmoră de pentelic, şi care servă de model pentru proporţiunele ordineĭ corinthiene. Aceste colóne se crede că sunt remăşiţe din templul luĭ Iupiter Stator, după cercetările moderne ar fi remăşiţe din templul Minerveĭ Chalcidica Maĭ eraŭ şi alte templurĭ precum allŭ luĭ Romulus şi Remus, allŭ Romeĭ, dar astăḑĭ sunt remplassate prin tr'altele. Maĭ nainte d'a ajjunge la Coliseu (Coloseum) întâlnim duoe arcurĭ de triumf, unu allŭ luĭ Titusşi altul allŭ luĭ Constantin. Cellŭ d'intiiŭ este aşeḑat pe punctul culminant all Căleĭ Sacre în dreptu vechiuluĭ palat all Cesarilor, rădicat de senat şi de popului roman în onórea luĭ Titus, pentru biruinţa Ierusalimuluĭ. Cellŭ d'all doilea se află spre apus aprópe de Coliseŭ, lăngă care se află şi statua colosală a luĭ Neron.

Coliseu. (*Coloseum*) Astă vastă ruină este una din minunile Romeĭ şi chiar alle lumeĭ întregĭ. Impăratul Vespasian începu acest amfitheatru după întórcerea sa din resbelul în contra evreilor în locul unde se afla maĭ nainte elesteul grădinilor luĭ Neron; fu continuit de fiul seŭ Titus. Maĭ multe miĭ de prisonierĭ evreĭ lucraŭ la dănsul (după cum eĭ aŭ lucrat şi la piramidele din Egipt). Titus inaugnră acest monument de omor prin serbătoriĭ care aŭ ţinut o sută de ḑile şi unde s'aŭ omorât 8000 de animale sălbatice şi 10,000 de captivĭ. Celle maĭ de sus etage aŭ fost terminate de Domiţian; maĭ tărḑiŭ Creştiniĭ le-aŭ udat cu sângele lor. Se crede că ell a fost încă întregŭ în sec. VIII, şi că normandul Guiscard a dărămat o parte; ellŭ a servit de fortereţe în timpul resbelelor civile din secolul median. În secolul XIV aŭ început a'll esplóta ca o carieră în timp de duoe seculĭ; maĭ multe palaturĭ din Roma (precum Farnes, Barberinĭ de Veneţia) aŭ fost construite cu materialurile salle.

Amfitheatrele n'aŭ fost inventate de Romanĭ după cum se ḑiçe, eĭ le-aŭ imprumutat probabil de la Etruscĭ. Forma elliptică a amfitheatrelor seamenă că provine din unirea a duoe theatre. Coliseu ḑidit maĭ cu sémă în travertin presintă pe din afară patru orḑine de architectură superpusse: dori că, ionică, chorintiană şi atică, are 1641 picióre circomferinţă şi 157 de înălţime. Numerul arcadelor servănd de porţi de intrare numerotate este de 80. Arena e ovală avănd 285 picióre în diametrul acsuluĭ cell mare şi 182 în diam. acsuluĭ cellŭ mic.In interior etagele eraŭ gradate şi aşeḑate pe galeriĭ boltite concentrice passe unele d'asupra altora. Aste galeriĭ făcéŭ giurul adificiuluĭ şi micşorăndu-se la numer de jos în sus, servéŭ de preumblare în intervale, şi de adăpost în contra furtunilor. Pe din afară seobservâ în cornişele (eşiturile afară din partea superióră) amfithétruluĭ gaurĭ în care eraŭ stâlpĭ ce ţinéŭ grinḑile destinate a susţine Velarium, adică cortul care acoperea amfithétrul ca să garanteḑe spectatoriĭ de sóre. Putéŭ assemenea umple de apă interiorul areneĭ, şi să de jocurĭ şi lupte vavale. În fine tóte concură a face dintr'acest edificiŭ unŭ ce gigantesc.

Forul luĭ Trajan, unde se află piaţa şi colóna luĭ Trajan, întrece pe tóte celle-l-alte forurĭ în splendóre; a fost construit de çelebrul architect Apollodor şi avea împregiur portice decorate cu statue. Se afla atuncĭ în acest forŭ şi o basilică unŭ templu dedicat luĭ Trajan după mórtea sa, precum şi celebra bibliothecă ulpiană. Colóna luĭ Trajan ce se află intr'acest forŭ este unul din cele maĭ frumóse monumente antice din Roma. Înălţimea eĭ este de 132 piçióre. Ea presintă pe din afară unŭ relief în spirală care urméḑă direcţiunea scăreĭ din năuntru şi o ocoleşçe de 23 de orĭ; sunt aprópe 2500 figurĭ de 2 piçióre de'nalte. Astă immensă composiţiune represintă obiecte trasse din celle duoe espediţiunĭ alle luĭ Trajan în contra Dacilor. Ea este portretul cellŭ maĭ fidelŭ ce romaniĭ ne aŭ lăssat de la eĭ şi de la inemiciĭ lor. Aste bas-reliefurĭ înfăţişănd cellŭ maĭ perfect model de stilul ḑis istoric, aŭ inspirat pe Rafael şi scóla luĭ. Remaşiţele luĭ Trajan aŭ fost depuse sub piedestalul colóneĭ. Statua sa de bronḑŭ aurit care se afla d'asupra colóneĭ. a fost luată în secolul median, şi maĭ tărḑiŭ Sicstu V când a restaurat acéstă colónâ a pus în locul çelleĭ d'intâiŭ, statua St. Petru. În vărful colóneĭ este unŭ balcon de unde are cineva o prea frumósă vedere peste Roma. A.

(Va urma.)

CEVA DESPRE PAPAGALI.

Dintre tóte passerile, cea maĭ curiósă este papagalu, pentru mulţĭ ómenĭ care sunt obicĭnuiţĭ a admira numaĭ ce este bizarŭ, şi într'adevărŭ este fórte curios d'a auḑi pe unŭ papagalŭ vorbindŭ, de şi vorbirea acesteĭ pasere este numaĭ o imitaţiune a sunetelor articulate ce a auḑitŭ, fără nicĭ o simţire saŭ cea maĭ mică sciinţă despre acea ce vorbesçe.

Dar pe lăngă acéstă elocuinţă nu prea stimabile, papagalulŭ are alte cualităţĭ morale într'adevâr stimabile; căcĭ dintre tóte passerile, ellŭ este cell maĭ înţeleptŭ, ellŭ este recunoscător, fidel, amabil fórte amussantŭ (desfătătorŭ), şi nu lasă pe nimenĭ să'l atace în demnitatea sa; neelocuintele papagal, posedă multe cualitaţĭ care nu le posedă mulţĭ ómenĭ elocuinţĭ.

Tóte aceste cualităţĭ, împreună cu frumuseţea colóreĭ acesteĭ passerĭ, a făcut'o ca ea să fie căutată de către ceĭ avuţĭ, pentru salónele lor, ba încă în salónele suveranilor din seculul trecutŭ, nu era permisŭ nicĭ unuĭ curtesanŭ a vorbi fără voie, afară de papagalŭ care avea drept a vorbi totŭ d'auna în facia suveranilor, fără permissiune.

Este o mulţime de specie de papagalĭ, dintre care celle maĭ principale suntŭ celle următóre:

I. *Ara*; este cea maĭ mare specie; c'o códă fórte lungă şi cu picióre fără fulgĭ; patria luĭ este America meridională; este fórte remarcabilŭ prin frumuseţea plumagiuluĭ (penelor) salle unde se combină roşiu cu albastru, verde cu galben azur (havaiŭ), aceste passerĭ sunt blănde când sunt prinse tinere.

II. *Cacatoes*, aste tot cam aşia de mare ca Ara, însă patria luĭ este Asia tropicală, ellŭ are o códă scurtă patrată, şi terminăndu-se în nisce trepte, este de colóre albă şi pe capŭ pórtă unŭ moţŭ galbenŭ şi mobilŭ.

III. Papagalul comunŭ saŭ *Saco*, n'are moţŭ pe capŭ; códaluĭ e scurtă; are unŭ ciocŭ negru şi peste totŭ corpul este d'o colóre cenuşie, afară de códă care e roşie. Dintre toţĭ papagaliĭ, ellŭ înveţă maĭ bine a vorbi. Alecsandru din Macedonia a adusŭ cellŭ d'intâiŭ acest papagal din Asia în Europa.

IV. Papagalul numitŭ *Amazonicu*, este d'o colóre verde, numaĭ gitul şi obraḑiĭ 'ĭ sunt galbenĭ, şi la bărbâţel spatele 'ĭ este roşiŭ; acéstă specie de papagalŭ a căruia patrie este America, este cea maĭ capabilă a învăţa d'a vorbi.

V. Este o specie de papagalĭ fórte micĭ, care nu suntŭ maĭ marĭ de cătŭ o vrabie; sunt verḑĭ dar ciocul şi gîtul lor este roşiŭ, códa e scurtă, roşie, négră saŭ verde. Essistă în America o specie de papagalŭ numită „Neseparabilŭ" fiind că trăiescŭ tot d'auna la unŭ locŭ căte o pereche, şi când unu móre, cell-altŭ trebue sâ móră şi ellŭ peste căteva ḑille Clima Europeĭ nu e favorabilĕ pentru acestĭ soţĭ fidelĭ Neseparabilĭ; căcĭ toţĭ câţĭ s'aŭ adusŭ în Europa, a muritŭ peste căt-va timpŭ. Acestĭ papagalĭ nu suntŭ în stare a vorbi.

Afară de aceste specie de papagalĭ essistă nisce specie de passerĭ numite *Perruches* saŭ papagalĭ neadevăraţĭ, cariĭ se deosebescŭ prin culorĭ strălucite şi bogate; toţĭ aŭ o códă fórte lungă, şi pene tunse în caturĭ. Suntŭ blînḑĭ, amabilĭ şi învaţă lesne.

Papagaliĭ nu se îmmulţescŭ în robie. Nutrimentul lor cellŭ maĭ comunŭ este seminţele de cînepă şi meiŭ. Le place şi carne, precum şi plăcinte, însă căndŭ mănăncă carne aŭ o mâncărime pe corpŭ, de açeea se scarpină şi îşĭ rupŭ penele lor. Dar pătrinjelu şi migdalele amare sunt contrariĭ pentru dănşĭ, şi'ĭ omóră. Le place să se scalde desŭ, de aceea trebue să puie aicĭ lăngă dănşiĭ unŭ vasŭ cu apă.

Papagaliĭ sunt suppuşĭ patimeĭ numite epilepsie care este pentru eĭ fórte periculósă; cellŭ maĭ bunŭ remediŭ în contra acesteĭ patime este, d'a tăea cu unŭ cŭţitŭ la o ungie a unuĭ picior, şi a scóte d'acolo o picătură de sînge. Eĭ sunt suppuşĭ şi unuĭ felŭ de gutuvariŭ şi unuĭ fel de reumatism, la amănduoe d'aceste patime animalele trebue ţinute în căldura, şi trebue să li se dea vinŭ încălḑit amestecat cu zahar.

Învăţătura papagalilor cere timpŭ osteneală şi răbdare; acéstă învăţăture trebue să se facă séra şi la o óră hotărâtă, şi ca pasărea să fie maĭ bine dispusă la învăţetură să'ĭ dea o bucată de păine saŭ de pismiat mueatŭ în vin, pe urmă acoperă colivia luĭ c'o batistă, ca să nu vaḑă nimica şi să descepte maĭ multŭ simţulŭ auḑiuluĭ şi atenţiunea luĭ la aceea ce se vorbesce. Fie care vorbă trebue repetată în maĭ multe rândurĭ, dar maĭ cu atenţiune ascultă papagalul glasul femeilor şi all copiilor micĭ, şi cănd aude unŭ papagalŭ unŭ copil vorbind, devine şi elŭ vorbitor. Asemenea devine unŭ papagal vorbitor, când ţine cineva înaintea luĭ o oglindă c'o luminare, fiind că elŭ vede acolo imagina luĭ, şi i se pare că se află în societatea unuĭ altŭ papagalŭ, atuncĭ se arată mulţumit şi învaţă lesne.

De şi papagalul e blăndŭ, însă are şi ellŭ căte o dată capriciile luĭ, strigă, muscă, devine fórte răŭ şi necăjitŭ; în acestŭ casŭ, pedeapsa luĭ cea maĭ bună este d'alŭ lua în mănă, d'al rădica în sus şi d'aĭ turna pe obraḑŭ unŭ pahar cu apă rece, saŭ da'ĭ arunca în nasŭ fum de tutun. Ḑupă această lecţiune, papagalulŭ devine ear blăndŭ.

B.

IMPRIMERIA NATIONALA a luĭ St. RASIDESCU.